

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI
PUBLICATIONS OF THE FACULTY OF LETTERS, ISTANBUL UNIVERSITY

Türkiye Diyanet Vakfı

Kütüphanesi

İslâm Ansiklopedisi

İSLÂM TETKİKLERİ ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ

11 AGUSTOS 1988

(REVIEW OF THE INSTITUTE OF ISLAMIC STUDIES)

Kurucusu :
Ord. Prof. Dr. Z.V. Togan

Müdür — Editor
Prof. Dr. Salih TUĞ

CİLD — VOLUME : VII
CÜZ — PARTS : 1-2
1978

Edebiyat Fakültesi Basımevi
İSTANBUL
1978

7-8

3. 'Āmān fi 'Ammān : Ürdün'ün başkendi Amman'da geçen iki yıldan ve buradaki siyâsî mücâdelelerinden bahseder. 1925 yılında basılmıştır.

4. Dîvān : Şiirlerinden meydana gelmiştir. 1925 yılında basılmıştır.

M. Âkif AYDIN

M. Tayyib Okıç
(1902 - 1977)

9 Mart 1977 günü Tayyib Okıç'ın vefatıyla Türkiye, en iyi İslâm bilginlerinden, balkanolog ve arabistlerinden birini kaybetmiştir. Okıç, Türkiye sınırları dışında da büyük bir bilgin olup, kişiliğinde geleneksel İslâm bilimi ile metodik Batı bilimini çok başarılı bir şekilde birleştirmişti. İlim mevzuundaki yardımseverliği, kendisine dünyadaki birçok âlimlerin sevgi ve arkadaşlığını kazandırmıştır. Okıç, İslâm ananevî bilimine geniş ölçüde hizmet göstererek modern Türkiye için Ankara Üni-

* Rahmetli'nin «Hayatı ve Eserleri» ile ilgili bir makale daha sağlığında neşredilmişti: *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1969 Yılı Mezunları Albümü*, Ankara 1969.

versitesi, İlähiyat Fakültesinde büyük rol oynamıştır. Bilhassa *ilm-i hadiste* öncülük yapmıştır. Çok sayıda genç bilgin, Türk halkının sözü geçen aydınları bu büyük âlimin öğrencileridir. Okıç, son olarak Erzurum'da Atatürk Üniversitesindeki İslâmî İlimler Fakültesinde ders veriyordu. Merhum, Osmanlı kültürünün son yetkin temsilcilerinden olup bu kültürü çok modern bir anlayış ve ilim yönünden etkileyici bir şekilde sunardı.

Okıç, 1 Aralık 1902 tarihinde Doğu Bosna'da Gračanica'da dünyaya geldi. Sonraları Bosna Reis'ül-Ulemâ'sına vekillik eden Mehmed Tevfik Efendi Okıç'ın oğluydu. 1925'te Saray Bosna'da «*Mekteb-i Nuvvâb*»^{1**} bitirdikten sonra Zagreb ve Belgrad'da hukuk okudu. Öğrenimini Belgrad'da bitirdi. Bundan sonra yeni bir tahsile başladı: Doğu bilimleri (şarkiyat) ve edebiyat. Okıç, bu öğrenim yıllarını Paris'te *Sorbonne*'da geçirdi. Doktora tezi olan *Hasan Kâfi de Bosnie: Sa vie et ses oeuvres avec une traduction de son ouvrage Nizâm al-'ulamâ'* adlı eserini burada hazırladı. Fakat bu eseri yayınlamadı. Arap dili ve edebiyatı üzerinde incelemeler yapmak için bir süre Tunus'ta *Zeytuniyye* Üniversitesinde bulundu. 1939 senesinde Belgrad Üniversitesi kendisine bir diploma ile *agrégé* profesörlük unvanını verdi.

Bundan sonra Saray Bosna'daki İslâm lisesinde (*Şeriatska gimnazi-ja*) ve Üsküp'te Kral I. Aleksandar *Büyük Medresesinde* profesörlük yaptı. Türkiye'nin 1945 yılında Hitler Almanyasına harp ilân etmesini müteakip Alman esaretine düştü. 1943 yılından o zamana kadar Okıç, Belgrad'daki Türk elçiliğinde mahallî sekreterlik yapmıştı. Harpten sonra Türkiye'ye geçti. Yugoslav ordusunda yedek subaylık ta yaptı.

Okıç 1945-49 arasında geçirdiği güç yıllardan sonra ilmî araştırmalarında asıl başarıya Türkiye'de ulaştı. Büyük bir güç ve çaba ile Başbakanlık arşivinde ve İstanbul kütüphanelerinde tetkikler yaptı. Bu arada tarih ve edebiyat tarihi için büyük önemi olan çok sayıda eser üzerinde çalıştı. Merhum, eski İslâm edebiyatı eserleri meraklısıydı. Daha Yugoslavya'da iken el yazıları ve belgeler toplamaya başlamıştır. Bu eserler, tahminen Saray Bosna'daki akrabalarında bulunmaktadır. Eski belgeleri bir araya getirirken özellikle Boşnak islâmî eserleri (*Bosniaca islamica*) üzerinde duruyordu. Milliyet bakımından şuurlu Boşnak olup, Bosna halkının ve kendisinden daha genç memleket severlerin üzerinde geniş çapta etkisi olmuştur.

Okıç'ın edebî ve ilmî araştırmalarında ağırlık noktası olarak Balkan

** Kadı Yetiştirme Enstitüsü (Şeriatska sudačka škola).

incelemeleri, İslâm hadisleri bilimi (*ilm-i hadîs*) ve *Kur'an-ı Kerim tefsiri* üzerindeki çalışmaları göze çarpmaktadır.

Yugoslavya'da bulunduğu sıralarda yazdığı eserlerinden en önemlisi *Unutulmuş tarihçilerimizden biri: Akhisarlı Ahmed Hacnesimoğlu ve İslâm hadisleri* (Islamska tradicija)'dır. Batı dünyasındaki ününü ise genellikle 1955 ve 1970 yılları arasında yayınlanan Bogomiller ve Balkanlarda diğer dinî hareketler hakkında eserlerine borçludur. Bu eserler arasında *Les Kristians bogomiles parfaits de Bosnie d'après des documents turcs inédits* ve *Quelques Documents inédits concernant les Hamzawites* zikre şayandır. Türk kültür çevresi için büyük ehemmiyet taşıyan çalışmaları *Sarı Saltuk'a âid bir fetva, Bir tenkidin tenkidi* (Orta ve Güneydoğu Avrupa'da eski İslâm toplulukları tarihi üzerine) ve *Bazı hadis meseleleri üzerinde tetkikler*'dir.

Merhum bilgin'in çalışma tarzındaki özelliği, etüdlerinde vatani olan Bosna tarihine ayrıntılarıyla yer vermesiydi. Çok bağlı olduğu İslâm dinî ve terketmek zorunda kaldığı vatani kendisini çok etkilemiştir.

Bunun yanısıra tüm çalışmalarında objektif kalmayı başararak, eserlerinin ilmi değer kazanmasını sağlamıştır. İlmî tetkiklerini daha yakından tanıyabilmek için aşağıda en ehemmiyetli eserlerinin kaynakçası verilmektedir.

Profesör Okic'in vefatı ile ilim dünyasında güçlükle kapatılabilecek bir boşluk açılmıştır.

Kısaltmalar :

IA — İslâm Ansiklopedisi

TA — Türk Ansiklopedisi

IFD — Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

Monografiler :

1. Islamski filozofi. — Sarajevo 1934. 8 s.
[İslâm Filozofları.]
(Gajretova Biblioteka. 13.)
2. Islamska tradicija. — Sarajevo 1936. 45 s.
[İlm-i hadis.]

1936 senesine ait *Gajret* salnamesinde ayrı basım.

3. Bazı hadis meseleleri üzerinde Tetkikler. —
İstanbul 1959. VIII, 252 s.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. 27.)

4. Kur'an-ı Kerim'in üslub ve kıraatı. ([Fransızca hülâsası ile] :
Le Style et la lecture du Kur'an.) — Ankara 1963.
(Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınlarından. 48.)

Makaleler (1926-1941) :

1. Džabic* kao naučnik u očima stranog svijeta. —
Gajret (Sarajevo) 10.1926, 15/16, s. 225-227
[Yabancıların görüşlerinde 'Alî Fehmî Gâbîzâde.]
2. Hasan Kâfî Pruščak — naš najveći mislilac
16. vijeka. — *Gajret* 11.1928, 21, s. 327-329
[Akhisarlı Hasan Kafi — 16-ncı asrın en büyük müfekkirimiz.]
3. Orijentalistika u Jugoslaviji.** — *Pregled* (Sarajevo) 10.1934, 8,
s. 407-415
4. Oğuznâme. Legenda o prvom turskom kralju. — *Pregled* (Sarajevo)
11.1935, s. 408-419
[Oğuznâme. İlk Türk kralı hakkındaki bir lejend.]
5. Pogled na istorijski i doktrinalni razvoj islamske
teologije. — *Gajret* (Sarajevo) 20.1936, 4, s. 57/58
[Tarih ve doktrin bakımından İslâm ilâhiyatına bir bakış.]
6. Kako je Hadži Mustafa iz Bosanskog Novog putovao
prije 170 godina na Meku. — *Jugoslovenska pošta* (Sarajevo)
1937, 12, 4, s. 9
[Novalı Hacı Mustafa nasıl 170 sene evvel Mekke'ye seyahat et-
miştir?]

* Bu meşhur Mostar müftüsü hakkında *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas* adlı eserde lüzumlu malûmat verilmiştir (cilt 1, s. 451-453). Eser Münihte 1974 senesinde çıkmıştır.

** Fehim Bayraktareviç'in yazdığı *L'Etat actuel des études islamiques en Yougoslavie* adlı makaleye bak. *Revue intern. des études balkaniques* (Belgrad) 2.1936, s. 263.

7. Jedan naš zaborevljeni istoričar 18. veka. ([Fransızca hülâsası ile] : — Kalendar *Gajret* (Sarayevo) 1939, s. 159-191
[Unutulmuş tarihçilerimizden biri: Akhisarlı Ahmet Hacinesimoğlu.]
8. Mattioli u turskom prevodu. — *Gajret* (Sarayevo) 24.1940, 1, s. 11-12
[Türkçe tercümesinde Mattioli.]
9. Avala. — Kalendar *Gajret* (Sarayevo) 1941, s. 79-84
[Belgrad civarındaki Avala <Havala> Dağı. Gazi Mehmed Porça hakkındaki malûmat.]
10. Husrev Beğ, Gazi. — TA 5.1950, s. 601-606, VI
11. Sarı Saltuk'a aid bir fetva. — IFD 1.1952, s. 48-58
12. Bir tenkidin tenkidi. — IFD 2.1953, 2/3, s. 219-290.
Keza ayrı basım.
13. Boşnak Edebiyatı. — TA 7.1955, s. 401-404
14. Boşnaklarda İlim ve sanat. — TA 7.1955, s. 408-410.
15. Quelques Documents inédits concernant les Hamzawites. — Proceedings of the 22th Congress of Orientalists held in Istanbul, Sept. 15th to 22nd, 1951. Vol. 2 — Communications. — Leiden 1957, s. 279-286
16. İslâmiyette ilk Nüfus Sayımı. ([Fransızca hülâsası ile] : Le premier Recensement dans l'histoire de l'Islam.)
IFD 7.1958/59, s. 11-21
17. Ahidlerin yerine getirilmesi. — Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı (Ankara) 1960, s. 15-20
18. Les Kristians <bogomiles parfaits> de Bosnie d'après des documents turcs inédits. — Südost-Forschungen (Münih) 19.1960, s. 108-133
19. Belgrad'daki Bayraklı Camii. — Vakıflar Dergisi (Ankara) 10.1964, s. 385-401, 1 yaprak resim
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.)
20. Tunus'taki Manastır Şehri Mezar Kitabeleri. — IFD 13.1965, s. 65-70
21. Şemsu'l-eimme es-Serahsî'nin Şerhu's-Siyerî'l-Kebîr'inin Türkçe tercemesi ve mütercim Mehmed Munib Ayntabî'nin diğer eserleri. —

900. ölüm yıldönümü münasebetiyle büyük İslâm hukukçusu Şemsü'l-eimme Es-Saraḥsî Armağanı. Ankara 1965, s. 27-42
22. Hadiste tercüman. ([Fransızca hülâsası ile] : Le vocable «targuman», dragoman, drogman dans la tradition islamique. — IFD 14.1966, s. 27-47, 4 tabelâ
23. Hadım <'Atîk> Ali Paşa kimdir? ([Fransızca hülâsası ile] : Qui est Hadım <Atîk> 'Alî Pacha? — Ankara 1969, s. 501-515 Necati Lügal Armağanı'ndan ayrı basım
24. Gazi Husrev Beğ ve onun Saraybosna'daki camiine bir minare daha ilâve edilmesine dair bir vesika. ([Resim ve Fransızca hülâsası ile] : Gazi Husrev Beğ et un décret impérial au sujet de la construction d'un second minaret pour la mosquée <Begova djami'a> de Sarajevo.) — Ankara 1969, s. 463-499, 7 y. resim. Necati Lugal Armağanı'ndan ayrı basım
25. Hadis. — TA 18.1970, s. 298-300
26. Peygamberimiz S.A.S. ve insan hakları. — Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi 9.1970, özel sayı, s. 29-36
27. Kur'an-ı Kerîmi Taklid Teşebbüsleri. — Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi 10.1971, Ocak-Şubat, s. 7-12
28. Din ve cemiyet. — Hakses (Ankara) 1974, Şubat (Nr. 110), s. 6/7 ve 28
29. Emeritüs Ord. Prof. Dr. Gotthard Jäschke. — Hakses (Ankara) 1974, Mayıs (Nr. 113), s. 5, Bibliyografi: s. 6
30. Ord. Profesör Dr. Mehmed Begoviç. — İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi 6.1976, No. 3/4
31. Ehl-i Kitab. — Diyanet Dergisi (Ankara) 15.1976, 5/6, s. 360-379

Kitap tanıtmaları :

32. Saraybosna Gazi Husrev Beğ Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu. IFD 12.1964, s. 143-153
Konusu : Kasim Dobrača, Katalog arapskih, turkih i perzijskin rukopisa. Sv. 1. Sarajevo 1963.
33. Tasavvuf hakkında mühim bir eser. — İslâm Medeniyeti (İstanbul) 2.1969, 22, s. 44-45

- Konusu : Louis Massignon, Essai sur les origines du lexique technique de la mystique musulmane, ed. nouvelle
34. Osman Öztürk, Osmanlı hukuk tarihinde Mecelle. İstanbul 1973. — İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi 6.1975, 1/2, s. 179-197

Anma makaleleri :

35. Balkanlarda Bogomilizm hareketi ve bunun bir araştırmacısı: Aleksandar Vasil'eviç-Solovyev. Kalisz, 18.9.1890 — Genève, 15.1.1971. — İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi 5.1973, s. 205-214. Bibliyografi: s. 215-222.
36. Merhum Prof. Ömer Musiç. — Hakses (Ankara) 1974, Haziran (Nr. 114), s. 10-13

Bildiğime göre merhumun evraki metrukesi arasında Türkiye'deki misyonerlik hakkında bir eser ve meşhur balâd *Hasanaginica** (Hasan Ağa'nın zevcesi)'nin bir Türkçe tercemesi bulunmaktadır. Bu derginin son nüshasında *Mehmet Begoviç'in 70. doğum yıldönümü* adlı bir makale neşredilmiştir.

Pek kıymetli şarkiyat eserleriyle dolu özel kütüphanesi İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü Kıtaphlığı için İzmirli hayır sevenler tarafından satın alınmış olup tamamı Enstitüye hediye edilmiş ve tasnifine başlanmış bulunmaktadır.

İsmail BALIÇ

(Viyana)

* Güzel Bosnalı balad *Hasanaginica* zaman ile *Goethe* tarafından Almanca'ya tercüme edilmiştir (*Klagegesang von der edlen Frauen des Asan Aga*). Baladın dünyada 100'e yakın muhtelif tercemeleri vardır.